
II. PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

Alberto Germanò, Eva Rook Basile, *Manuale di diritto agrario comunitario*, G. Giappichelli Editore, Torino 2008, ss. 393.

Nauczanie wspólnotowego prawa rolnego w państwach Europy Zachodniej, w tym także we Włoszech, ma już długą tradycję¹. Efektem zainteresowania dydaktyki tą dziedziną wspólnotowej legislacji są opracowania przygotowane z myślą o wspomoczeniu procesu nauczania. Recenzowana praca znanych i cenionych autorów włoskich, profesorów uniwersytetów w Rzymie i w Sienie, ma właśnie charakter podręcznika i jest adresowana do studentów zainteresowanych wspólnotowym prawem rolnym. Dydaktyczne przeznaczenie książki nie wpłynęło wprawdzie na dobór treści, ale przesądziło o sposobie przedstawienia poruszanej w niej problematyki.

Już na wstępie należy podkreślić, że recenzowana książka powstała na bazie dotychczasowego dorobku naukowego Autorów. Prezentowane w niej zagadnienia były już przedmiotem ich obszernych prac, w tym zwłaszcza książek poświęconych międzynarodowej i wspólnotowej problematyce rynku rolnego oraz wspólnotowemu prawu rolnemu². Nie jest więc ona relacją czy streszczeniem cudzych rozważań z minimalnym własnym wkładem intelektualnym, a zatem odbiega od wcale nierzadkiej praktyki opracowywania pomocy dydaktycznych (podręczników czy skryptów) na podstawie jedynie obcych ustaleń. Bez wątpienia taka kolejność wysiłku naukowego – od

¹ Zob. np. G. Angiulli, *Elementi per insegnamento di diritto agrario comunitario*, w: *La didattica del diritto agrario nel contesto dell'integrazione europea. L'evoluzione della P.A.C.: da Mansholt alle proposte di Mac Sharry*, Atti delle Giornate camerti di diritto agrario comunitario, Camerino 6-7 dicembre 1991, red. E. Capizzano, Camerino 1991-1992, s. 213 i n.; S. Sgarbanti, *Insegnamento del diritto agrario comunitario*, w: *40 anni di diritto agrario comunitario. Atti del convegno*, Milano 1999, s. 109 i n.

² A. Germanò, E. Rook Basile, A. Germanò, E. Rook Basile, *La disciplina comunitaria ed internazionale del mercato dei prodotti agricoli*, Milano 2002; A. Germanò, E. Rook Basile, *Diritto agrario*, Torino 2006.

gruntownych badań własnych do upowszechniania ich wyników (także w zakresie nauczania) – zasługuje na uznanie.

Autorzy nie ukrywają, że podręcznik oparty jest na już opublikowanych przez nich książkach. Zaznaczają wszakże, że sposób prezentacji treści uwzględnia dydaktyczny cel opracowania – jest to takie ujęcie, które powinno ułatwić studentom opanowanie niełatwego, a przy tym bardzo obszernego materiału normatywnego. Ze względu na to pomija się w książce zbyt szczegółowe analizy i prezentację poglądów doktryny, a powoływanie literatury w przypisach zostało zastąpione przez bardzo obszerną bibliografię do każdego rozdziału, zamieszczoną na końcu książki. To rozstrzygnięcie „techniczne” należy uznać za słuszne. Daje ono czytelnikowi możliwość dotarcia do interesującej go pozycji i pogłębienia znajomości poruszanych w niej zagadnień.

Pozytywnie należy również ocenić również metodologiczne rozstrzygnięcie co do treści pracy i sposobu jej przedstawienia. Autorzy nie ograniczyli się tylko do prezentacji wspólnotowego materiału normatywnego w przedmiocie rolnictwa, lecz wybrali rozwiązanie ciekawsze i niewątpliwie bardziej użyteczne. Rozważania na temat wspólnotowego prawa rolnego uwzględniają międzynarodowe uwarunkowania handlu produktami rolnymi, a także odpowiednią regulację prawa włoskiego. Znalazło to wyraz w konstrukcji poszczególnych rozdziałów książki, które w ostatnich paragrafach czasem obejmują problematykę międzynarodową, a zawsze – problematykę prawa krajowego związaną z omawianym zagadnieniem.

Ponieważ merytoryczne kwestie z zakresu wspólnotowego prawa rolnego poruszane w książkach wymienionych Autorów były już przedmiotem uwag recenzyjnych³, w niniejszej notce uwaga będzie skupiona na kwestiach dydaktycznych.

Całość pracy została ujęta w dziewięciu rozdziałach. Dwa pierwsze mają charakter wprowadzający, zawierając podstawowe informacje na temat Unii Europejskiej i jej ustroju (rozdział 1) oraz fundamentalnych praw i zasad wspólnotowego prawodawstwa (rozdział 2). Kolejne rozdziały dotyczą już poszczególnych dziedzin wspólnotowego prawa rolnego. Tę prezentację otwiera omówienie ujęcia rolnictwa w prawie wspólnotowym, zwieńczone odwołaniem się do definicji przedsiębiorstwa rolnego w prawie włoskim (rozdział 3). Rozważania dotyczące wspólnotowej definicji rolnictwa nie mogą bowiem – jak piszą Autorzy – ograniczać się tylko do analizy prawa wspólnotowego, lecz muszą uwzględniać także odpowiednie regulacje prawa krajowego; konieczne jest „zintegrowane” ujęcie źródeł prawa rolnego, by należycie poznać materię rolną. Należy podzielić to zapatrywanie.

Zaskakiwać może prezentacja wpraw problematyki polityki struktur rolnych w kontekście ewolucji Wspólnej Polityki Rolnej (rozdział 4), a następnie dopiero polityki rynku produktów rolnych i pomocy rolnikom (rozdział 5) oraz rynku produktów rolnych (rozdział 6). Autorzy wyróżniają rynek produktów rolnych w stosunku do rynku produktów przemysłowych, wskazując na podmioty tego pierwszego – zwłaszcza rolni-

³ Zob. moje uwagi recenzyjne do książek wymienionych w poprzednim przypisie: „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2003, z. 3 oraz „Przegląd Prawa Rolnego” 2007, nr 2.

ków, ale również przetwórców, handlowców i konsumentów. Zwraca uwagę pominięcie w rozważaniach bardziej szczegółowych kwestii, w tym organizacji poszczególnych branżowych rynków rolnych. Skupienie uwagi na kwestiach ogólniejszych, węzłowych dla omawianej problematyki, należy również ocenić pozytywnie. Tę partię podręcznika zamyka rozdział 7 dotyczący oznaczeń produktów rolno-żywnościowych.

Konsekwencją znanego już wcześniej ujmowania przez Autorów zakresu wspólnotowego prawa rolnego jest prezentacja problematyki bezpieczeństwa żywności (rozdział 8) oraz ochrony środowiska (rozdział 9). Właśnie włączenie regulacji dotyczących bezpieczeństwa żywności, zdrowia i ekologii do podręcznika stanowi wyraz dostrzegania zależności między strukturami produkcyjnymi a rynkiem. Połączenie problematyki rolnictwa z ochroną środowiska jest wynikiem powiązania obu dziedzin. Są one w regulacjach prawnych ujmowane łącznie, dlatego też kwestie ochrony środowiska nie mogą być pominięte w opracowaniu o charakterze dydaktycznym z zakresu wspólnotowego prawa rolnego. Podzielić należy także ten punkt widzenia.

Oceniając przydatność recenzowanego podręcznika do nauczania wcale niełatwego przedmiotu, należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na zakres i sposób prezentacji materiału normatywnego. Zaletą jest całościowe ujęcie, ale bez nadmiernego „przeładowania” treści szczegółami. Można też powiedzieć, że Autorzy zachowali umiar i właściwe proporcje między przedstawieniem kwestii ogólnych, teoretycznych, niezbędnych w tego rodzaju pracach, a prezentacją szczegółowych zagadnień dogmatycznych. Jednocześnie rozważania co do prawa wspólnotowego uwzględniają regulacje z zakresu międzynarodowego prawa rolnictwa oraz prawa krajowego, co niewątpliwie wzmacnia dydaktyczną funkcję recenzowanego podręcznika. Takie ujęcie wskazuje też na miejsce wspólnotowego prawa rolnego w programie studiów. Powinno ono być wykładane po zdobyciu przez studenta wiedzy z zakresu prawa europejskiego oraz prawa rolnego (krajowego).

Dla polskiego Czytelnika praca włoskich Autorów może być źródłem inspiracji co do treści, zakresu i sposobu ujmowania wspólnotowego prawa rolnego. Może ona stanowić także impuls do napisania podręcznika. Brak tego rodzaju pomocy dydaktycznej odczuwany jest bowiem już od wielu lat.

ROMAN BUDZINOWSKI

Irene Canfora, *La commercializzazione dei prodotti agricoli nel diritto italiano e comunitario*, Cacucci Editore, Bari 2008, ss. 207.

Recenzowana monografia dotyczy wspólnotowych i krajowych regulacji prawnych w zakresie komercjalizacji produktów rolnych. Wprawdzie temat ten był już wielokrotnie podejmowany w doktrynie włoskiego prawa rolnego, jednakże dopiero książka I. Canfora stanowi pierwsze kompleksowe jego ujęcie.

Publikacja składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy dotyczy regulacji sprzedaży produktów rolnych w prawie włoskim. Przedstawiona jest w nim ewolucja tej regulacji

– od włoskiego kodeksu handlowego z 1882 r. do Kodeksu cywilnego z 1942 r. Za główny punkt analizy Autorka przyjmuje wprowadzane kolejno przez włoskiego ustawodawcę kryteria kwalifikacji sprzedaży jako rolnej. Obecnie kwestię tę reguluje art. 2135 wł. k.c., który zawiera definicję przedsiębiorcy rolnego i wyznacza granicę oraz formy sprzedaży zaliczanej do działalności rolniczej. Na jego podstawie sprzedaż kwalifikuje się jako „rolną”, jeśli stanowi działalność powiązaną z podstawową działalnością produkcyjną, co ma miejsce ilekroć przedmiotem sprzedaży są produkty wytworzone w przeważającej mierze w gospodarstwie rolnym, w którym sprzedaż się odbywa. Autorka, przywołując stanowiska także innych przedstawicieli doktryny, dokonuje oceny tego rozwiązania.

Rozdział drugi dotyczy komercjalizacji produktów rolnych w prawie wspólnotowym. Autorka wyodrębnia i analizuje trzy formy sprzedaży:

– sprzedaż pośrednikom w ramach łańcucha produkcyjnego, regulowaną przepisami dotyczącymi wspólnej organizacji rynku (zwłaszcza rozporządzenia nr 1182/2007 odnoszącego się do sektora owoców i warzyw) oraz przepisów o bezpieczeństwie żywności (zwłaszcza rozporządzenia nr 178/2002 ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego),

– sprzedaż w ramach dystryktów regionalnych, o której stanowią przepisy poświęcone rozwojowi obszarów wiejskich (rozporządzenie nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich),

– sprzedaż bezpośrednią konsumentom, wyodrębnioną m.in. w zakresie wspólnotowych przepisów o pomocy publicznej w sektorze rolnym (rozporządzenie nr 1857/2006 w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z wytwarzaniem produktów rolnych).

W trzecim rozdziale książki przedstawione zostały szczegółowe krajowe rozwiązania prawne dotyczące uprzednio wyróżnionych form komercjalizacji produktów rolnych. Omawiane są w nim regulacje skierowane na promowanie sprzedaży bezpośredniej (m.in. wyłączenie spod przepisów ustawy o handlu, zwolnienia administracyjne, przepisy dotyczące lokalnych targowisk) oraz instrumenty prawne stosowane w celu uregulowania stosunków wewnętrznych w ramach łańcucha produkcyjnego (m.in. organizacje producentów, powiązania wertykalne). W ramach regulacji obu powyższych form sprzedaży Autorka wskazuje na te rozwiązania, które jednocześnie wpływają na rozwój kanałów komercjalizacji w formie dystryktów regionalnych, a tym samym rzutują – zgodnie z kierunkami Wspólnej Polityki Rolnej – na promocję rolnictwa wielofunkcyjnego.

Niekwestionowanym atutem recenzowanej monografii – oprócz innowacyjnego podejścia do tematu i ciekawych spostrzeżeń Autorki – jest powoływanie w niej szeroko orzecznictwo oraz bogata bibliografia. Książka jest także niezwykle interesująca z punktu widzenia czytelnika polskiego, podjęta w niej tematyka może bowiem sta-

nowić inspirację dla doktryny polskiego prawa rolnego, która dotąd tylko w sposób wycinkowy zajmowała się kwestią prawnej regulacji sprzedaży produktów rolnych i jej kwalifikacją prawną.

AGNIESZKA SZYMECKA

PRZEGLĄD CZASOPISM ZAGRANICZNYCH

„Agrar- und Umweltrecht”

Henning Wetzel, *Grenzen der landesrechtlichen Kompetenz zur Aufhebung von Jagdzeiten (Granice kompetencji kraju związkowego dla zniesienia okresów polowań)* AUR 2008, nr 12, s. 397-400.

Rozważania stanowią komentarz do wyroku Sądu Administracyjnego w Berlinie z 27 marca 2008 r. Sąd rozpatrywał pozew o ustalenie, czy rozporządzenie kraju związkowego Berlin regulujące okresy ochronne dla zwierzyny łownej oraz określające rodzaje tej zwierzyny jest niezgodne z rozporządzeniem władz federalnych. W ocenie Sądu oraz glosatora, prawo do polowania przyznane dzierżawcy nieruchomości jest chronione zarówno przez konstytucję federalną, jak i kraju związkowego Berlin. Wspomniane rozporządzenie określa sposób korzystania z przedmiotu własności, a prawo to nie może być zasadniczo ograniczane, chyba że odpowiedni zakaz znajduje uzasadnienie w treści norm prawa łowieckiego. Glosator nie podzielił jednak stanowiska Sądu, że legitymacja ustawowa do wydania rozporządzenia nie oznacza, iż ograniczenia okresów polowań mogą być uzasadnione względami ochrony zwierząt. Jego zdaniem, prawo do polowania może być ograniczone tylko w uzasadnionych przypadkach, ale nie poprzez ograniczenia lub zniesienie okresów polowań.

Philipp Wernsmann, *Das neue EEG – Auswirkungen auf Biogasanlagen (Ustawa o odnawialnych źródłach energii – wpływ na instalacje biogazowe)*, AUR 2008, nr 10, s. 329-336.

Autor omówił różnicę pomiędzy ustawą o odnawialnych źródłach energii, która weszła w życie 1 stycznia 2009 r., a poprzednio obowiązującą ustawą regulującą to zagadnienie. W zakresie przepisów ogólnych najbardziej istotną różnicą dotyczy pojęcia „zakładu”. W ocenie Autora należy przyjąć, że poszczególne elektrociepłownie mogą zostać uznane za samodzielne zakłady w rozumieniu ustawy, nawet jeżeli są one powiązane siecią przesyłową z urządzeniem służącym fermentacji. Obecnie obowiązująca ustawa umożliwi jednak uznanie kilku zakładów za jeden – niezależnie od stosunków własnościowych i wyłącznie w celu uzyskania prawa do wsparcia ze środków publicznych. Autor opowiada się za wąską wykładnią wspomnianego pojęcia, a tym samym za uznaniem, że połączenie kilku elektrociepłowni z urządzeniem służącym

fermentacji lub wspólne urządzenia infrastrukturalne kilku elektrociepłowni nie przesądza o zaistnieniu bezpośredniej bliskości tych zakładów. Unormowanie dotyczące definicji pojęcia „nowego zakładu” zasadniczo nie uległo zmianie. Ponadto ustawa zawiera jeszcze regulacje dotyczące wielu innych kwestii.

Friedrich Erlbacher, *Neuste Rechtsprechung der Europäischen Gerichte in den Bereichen Landwirtschaft, Fischerei, Tiergesundheit und Pflanzenschutz (1 Halbjahr 2008)* (Najnowsze orzecznictwo sądów europejskich w dziedzinie rolnictwa, rybołówstwa, zdrowia zwierząt oraz ochrony roślin (I półrocze 2008 r.), AUR 2009, nr 2, s. 40-44.

Przedmiotem artykułu jest analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu I Instancji Wspólnot Europejskich. Dotychczasowa linia orzecznictwa ETS wskazywała na to, że w wypadku włączenia określonego sektora do wspólnego rynku rozwiązywanie problemów prawnych powstających w tym sektorze winno przebiegać na podstawie prawa wspólnotowego. Pewnym wyjątkiem od tej zasady były orzeczenia w sprawie *Winkel*, w której ETS uznał, iż dopuszczalne jest zastosowanie unormowań dotyczących kwalifikacji pojedynczej krowy, a nie całego stada, kiedy zwiększa to w konkretnym przypadku jednoznaczność normy prawnej i ułatwia tym samym kontrolę prawidłowości wniosków o przyznanie premii. W orzeczeniu w sprawie *Viamex I* ETS uznał za dopuszczalne uzależnienie przez ustawodawcę wypłat premii eksportowych od przestrzegania przepisów wspólnotowych dotyczących transportu zwierząt. Poza tym Autor odniósł się m.in. do orzeczeń dotyczących rynku cukru i wina.

Christian Koenig, *EG-beihilfenrechtskonforme Verkehrswertbestimmung bei Verkäufen landwirtschaftlicher Flächen durch die BVVG Bodenverwertungs- und Verwaltungs- GmbH* (Zgodne z prawem pomocy publicznej Wspólnot Europejskich ustalanie wartości obrotowej przy sprzedaży gruntów rolnych przez BVVG Bodenverwertungs- und Verwaltungs-GmbH), AUR 2009, nr 3, s. 86-89.

Artykuł stanowi polemikę z artykułem Grotheloha (opublikowanym w AUR 2008, nr 11). Zasadniczym założeniem stanowiącym podstawę stanowiska Grotheloha było przyjęcie, że pismo Komisji Europejskiej z 19 stycznia 2000 r. nie stanowiło tylko zezwolenia dla programu nabywania gruntów, lecz także podstawę nowej metody ustalania wartości obrotowej. Wywody Grotheloha sprowadzały się do konkluzji, że zawarte umowy sprzedaży mogłyby naruszać art. 88 ust. 3 EG i tym samym być nieważne zgodnie z § 134 BGB. W decyzji nr 1999/268/EG poprzedzającej wspomniane pismo Komisja uznała, że niedozwoloną pomocą publiczną nie są postanowienia programu nabywania gruntów w przypadku nabywców będących osobami fizycznymi ponownie obejmującymi grunt bez prawa do restytucji lub z prawem do

restytucji, mającego charakter prawa naturalnego, jak i przez osoby prawne, których współnikami byłyby wskazane wyżej osoby. Zdaniem Autora, obecnie przyjęty sposób ustalania ceny przez właściwy podmiot publiczny dokonujący sprzedaży gruntów jest zgodny z wymogami prawa unijnego.

Axel Heider, *Evaluierung der Cross Compliance im Rahmen des Health Check der Gemeinsamen Agrarpolitik: 'Bagatellregelung' und 'Haftungsregelung – Abkehr vom Verschuldungsprinzip?' (Ocena 'Cross Compliance' w ramach sanacji Wspólnej Polityki Rolnej: regulacja 'znikomości szkody' oraz 'zasada odpowiedzialności' – odejście od zasady winy?)*, AUR 2008, nr 12, s. 393-397.

Artykuł jest poświęcony nowelizacji zagadnień związanych z „Cross Compliance”, czyli zasady uzależnienia wypłat bezpośrednich od dotrzymania określonych norm w zakresie ochrony środowiska, ochrony zwierząt oraz ich zdrowia, a ponadto bezpieczeństwa żywności. Zmiany dokonane w tym zakresie, które zasadniczo weszły w życie 1 stycznia 2008 r., nie naruszyły podstawowej zasady systemu „Cross Compliance”, a mianowicie uzależnienia wypłat bezpośrednich od spełnienia wyżej określonych wymogów.

Rozporządzenie nr 146/2008 zmieniło art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003, umożliwiając odstąpienie przez państwa członkowskie od wymierzania kar za naruszenie obowiązków ustalonych w systemie „Cross Compliance”, pod warunkiem że ciężar, zakres oraz czas trwania naruszenia obowiązków uzasadniały przekonanie, iż naruszenie miało charakter znikomy. Umocowanie zawarte w prawie niemieckim jest w zasadzie tłumaczeniem rozporządzenia wspólnotowego, a jego sformułowania – zdaniem Autora – pozostawiają organom dokonującym kontroli znaczny zakres swobody przy ustalaniu, czy naruszenie obowiązku przez kontrolowanego jest znikome, czy też nie.

Volkmar Nies, *Rechtliche Anmerkungen zur Entwicklung des ländlichen Raumes aus Sicht der Landwirtschaft (Prawne uwagi dotyczące rozwoju obszarów wiejskich z punktu widzenia rolnictwa)*, AUR 2009, nr 2, s. 50-54.

W artykule rozważane jest zagadnienie roli, jaką powinno odgrywać rolnictwo w ramach polityki przestrzennej w Niemczech oraz w całej Europie. W ocenie Autora, konieczne dla rozpoznania istoty problemu jest uświadomienie sobie, iż rolnictwo zgodnie z obecnym stanem prawnym musi spełniać szereg wymogów. Autor wskazuje też trudności związane z tworzeniem polityki przestrzennej w praktyce na przykładzie Północnej Nadrenii–Westfalii, jak również nasświetla brak wpływu organizacji reprezentujących producentów rolnych na tworzenia planów gospodarki przestrzennej. Na poziomie gmin największym problemem dla rolnictwa jest niemożność skutecznej obrony swoich interesów, spowodowanej nieprzychylnym nastawieniem szerokich

grup społecznych wobec producentów rolnych. Rolnictwo przegrywa na ogół konkurencję z innymi gałęziami gospodarki w walce o wyznaczenie przeznaczenia nieruchomości położonych blisko siedlisk ludzkich. Kolejnym powodem zbyt słabej reprezentacji interesów rolnictwa w organach gmin jest – w ocenie Autora – zbyt mała reprezentacja rolników w tychże organach. Powodu tego zjawiska dopatruje się on w zbyt dużym obciążeniu rolników pracą w gospodarstwach, czego konsekwencją jest brak czasu na inną dodatkową działalność.

Volkmar Nies, *Aktuelle Entwicklungen des Umweltrechts (1), Teil I: Naturschutzrecht, Immissionsschutz (Obecny rozwój prawa ochrony środowiska. (1), Część 1: Prawo ochrony przyrody, prawo ochrony przed immisjami)*, AUR 2009, nr 3, s. 73-86.

Przedmiotem rozważań jest kilka orzeczeń wydanych przez sądy administracyjne. Między innymi Autor przywołał orzeczenie Sądu Administracyjnego II Instancji kraju związkowego Dolna Saksonia. W przedmiotowej sprawie skarżący podniósł zarzut, że pobliskie gospodarstwo rolne zajmujące się hodowlą bydła wraz z należącą do niego instalacją biogazową powoduje immisje w postaci hałasu i odoru oraz wpływa ujemnie na widok z nieruchomości skarżącego w kierunku rzeki Aller. Sąd uznał, że zarzut podniesiony przez skarżącego nie zasługuje na uwzględnienie m.in. dlatego, że prawo nie dopuszcza zsumowania różnych rodzajów immisji i uznania sumy immisji za bezprawną, pomimo iż poszczególne immisje były bezprawne.

Inne orzeczenie tego Sądu zostało wydane w odniesieniu do następującego stanu faktycznego: wybudowano dwa kurniki na łącznie 56 000 brojlerów i podjęto chów kaczek, mimo braku odpowiedniego zezwolenia budowlanego. Jednocześnie doszło jednak do wydania zezwolenia na chów 56 000 brojlerów we wzniesionych bezprawnie budynkach. Kurniki były faktycznie wykorzystywane przez dzierżawcę tych budynków dla chowu kaczek. Sąd uznał w tej sprawie za zasadne wcześniejsze orzeczenie stwierdzające, że należało zabronić dalszego chowu kaczek w tych obiektach, albowiem nie zostało wydane odpowiednie zezwolenie, a dla ponownego podjęcia chowu brojlerów konieczne byłoby wydanie ponownego zezwolenia na taką działalność, ponieważ upłynęły ponad 3 lata od chwili ustania takiej działalności we wspomnianych budynkach.

Christian Grimm, *Die europäische Umwelthaftungsrichtlinie (1) (UHRL) und ihre Umsetzung in Deutschland und Frankreich – Auswirkungen auf die Landwirtschaft (Europejska dyrektywa o odpowiedzialności za stan środowiska (1) oraz jej implementacja w Niemczech i we Francji – wpływ na rolnictwo)*, AUR 2008, nr 10, s. 336-341.

W ocenie Autora, celem wydania omawianej dyrektywy było stworzenie jednolitego sposobu unormowania w Europie kwestii odpowiedzialności za szkody wyrzą-

dzone środowisku. W Niemczech dyrektywa została implementowana ustawą z 10 maja 2007 r. Autor wskazuje m.in., że jedną z działalności wymienionych w załączniku do dyrektywy jest intensywny chów świń lub drobiu. W przypadku działalności niewymienionych w załączniku, sprawca szkody powinien odpowiadać na podstawie ustawy o zapobieganiu i naprawie szkód wyrządzonych środowisku (USchadG). Natomiast francuska implementacja wspomnianej dyrektywy z 25 czerwca 2008 r. przewiduje nienakładanie na przedsiębiorcę kosztów usunięcia źródła szkody lub zagrożenia albo samej szkody, jeżeli sprawca wykaże, że nie ponosi winy za wystąpienie zdarzenia oraz że szkoda wynika z emisji, wykonywania działalności zawodowej lub korzystania z produktu w ramach tej działalności. Jednocześnie działalność powinna zostać uznana za niestanowiącą zagrożenia w chwili powstania szkody. Zdaniem Autora, implementacja francuska pozostawia zbyt dużą swobodę oceny organom administracji publicznej.

MICHAŁ MARCINKOWSKI

„Revue de Droit Rural”

Franck Roussel, *Production d'énergie photovoltaïque et droit rural: quoi de neuf sous le soleil? (Produkcja energii fotowoltaicznej i prawo rolne: co nowego pod Słońcem?)*, RDR 2008, nr 365, s. 1-2.

Przedmiotem rozważań jest potrzeba prawnego uregulowania wykorzystania w rolnictwie technologii generacji prądu z paneli słonecznych. Większość budynków w gospodarstwach rolnych wymaga renowacji, lecz powinna się ona odbyć z uwzględnieniem możliwości, jakie niesie fotowoltaika i efektywność energetyczna. Autor stawia pytanie o naturę prawną produkcji energii wytwarzanej za pomocą paneli fotowoltaicznych zamontowanych na budynkach rolniczych, a dotychczasowe regulacje w tym zakresie uważa za niewystarczające. Przedstawiono również problem charakteru umowy najmu powierzchni dachowej rolnika innemu przedsiębiorstwu oraz – nieuregulowanej do tej pory – kwestii podnajmu. W opinii Autora, ten obszar prawa rolnego wymaga wprowadzenia zmian i nowych regulacji.

Thierry Tauran, *Revalorisation des retraites agricoles: mythe ou réalité? (Rewaloryzacja emerytur rolniczych: mit czy rzeczywistość?)*, RDR 2008, nr 366, s. 28-31.

Przedmiotem artykułu jest paradoks systemu świadczeń socjalnych we Francji, w którym emerytury rolnicze są niższe od wielu świadczeń emerytalnych i zapomóg socjalnych przyznawanych z tytułu np. złej sytuacji materialnej i niespłacania należnych składek lub z powodu ograniczonej sprawności fizycznej lub psychicznej osób

w podeszłym wieku. Autor wskazał na wybór, przed którym stoi francuski rolnik pod koniec życia: albo zadowolić się skromną emeryturą, albo zrobić wszystko, by udowodnić swą niezdolność do wykonywania zwykłych, codziennych czynności w celu otrzymania wyższych świadczeń przysługujących osobom starszym o ograniczonej sprawności. Jest to trudny wybór dla członków społeczności rolniczej, zasługujących na godne życie. W artykule rewaloryzującą emerytur rolniczych nazywa się mitem, a za ujemny bilans kasy emerytur rolniczych obarczono długotrwałą kryzys sektora rolnego i sytuację demograficzną Francji.

Joseph Hudault, *Du droit agraire au droit agro-industriel (Od prawa rolnego do prawa rolno-przemysłowego)*, RDR 2008, nr 367, s.11-14.

Zakres regulacji prawa rolnego powiększył się. Dawne prawo rolne, powiązane z gruntem, zyskało dziś wymiar rolno-spożywczy, rolno-przemysłowy i rolno-środowiskowy. Nowoczesne technologie, umożliwiające masowe wytwarzanie produktów rolnych wysokiej jakości, zbliżyły działalność rolniczą do działalności gospodarczej. Nie można jednak stosować prawa handlowego do produkcji rolnej. Działalność rolnicza wymaga ochrony prawnej ze względu na uzależnienie od cyklu biologicznego roślin i zwierząt oraz konieczność zapewnienia dostaw żywności. Przemysłowe wykorzystanie produktów rolnych (np. do produkcji biopaliw) skłania do zakwestionowania zasadności protekcyjizmu, chyba że produkcja rolna nie narusza koncepcji zrównoważonego rozwoju. Ostatecznie Autor stwierdza, że prawu rolnemu nie grozi „zniknięcie” lub wchłonięcie przez inną gałąź prawa, gdyż w wyniku zmian ta dziedzina zyskała nowe podstawy rozwoju.

Daniel Gabin, *Quelle relance pour la protection européenne du bien-être des animaux de ferme en transport international? (Jaka będzie nowa europejska ochrona dobrostanu zwierząt hodowlanych w transporcie międzynarodowym?)*, RDR 2009, nr 370, s. 1-2.

Przedmiotem rozważań są regulacje prawne dotyczące transportu zwierząt hodowlanych. W opinii Autora, nie są one wystarczające. Istnieje sprzeczność między zaostrzonymi przepisami dotyczącymi dobrostanu zwierząt hodowlanych w transporcie a zasadami wolnego handlu. Prawo regulujące transport zwierząt jest częścią Wspólnej Polityki Rolnej, toteż w jego stosowaniu uwzględnia się priorytety ekonomiczne i społeczne. Krytyce poddano także skuteczność i zakres kontroli przewozu zwierząt prowadzonej przez organy administracji publicznej. Nawet w przypadku stwierdzenia naruszenia prawa, stosowane sankcje karne są prowizoryczne i niezharmonizowane. W takiej sytuacji relatywnie skutecznym rozwiązaniem są sankcje administracyjne. W konkluzji Autor stwierdza, że poprawa regulacji dotyczących dobrostanu transportowanych zwierząt hodowlanych zależy od aktywności organizacji

międzynarodowych i opinii publicznej. Bez ich nacisków priorytetem UE nadal pozostanie znoszenie barier w handlu i interes przedsiębiorców.

Éric Agostini, *Les marques viticoles (Marki win)*, RDR 2009, nr 370, s. 10-17.

Autor przedstawia złożoność regulacji dotyczących oznaczeń wina, która prowadzi do niespójności praktyki w przemyśle winiarskim oraz skomplikowany podział marek wina w prawie francuskim, zwłaszcza w odniesieniu do związku oznaczenia wina z miejscem jego produkcji. Zdaniem autora, niedostateczne stosuje się zasadę, według której oznaczenie gruntu, z jakiego pochodzi wino, staje się integralną częścią majątku rolnego i podlega temu samemu prawu, co marki handlowe. Opisano spory w prawie karnym i cywilnym dotyczące zgodności z prawem stosowania marek wina, przede wszystkim w celu ochrony przed fałszowaniem marki. W podsumowaniu Autor dowodzi istnienia licznych niespójności i sprzeczności w prawie francuskim, szkodliwych dla producentów wina.

Daniel Perron, *La production laitière et les ententes: confirmation législative de l'exception agricole aux règles de la concurrence (Produkcja mleczna i porozumienia: prawomocne potwierdzenie wyjątków rolnych w stosowaniu reguł konkurencji)*, RDR 2009, nr 370, s. 18-22.

Artykuł dotyczy niezgodności porozumień co do przyszłego kształtowania się cen mleka z zasadami konkurencji. Na rynku francuskim ustalanie cen mleka przez francuską Mleczarską Izbę Rzemieślniczą zostało ostro skrytykowane przez organizację stojącą na straży uczciwej konkurencji. Według tej organizacji, taka praktyka jest sprzeczna z prawem wspólnotowym, które wyraźnie zakazuje ustalania cen zakupu lub sprzedaży przez porozumienia przedsiębiorców.

Francuski sektor mleczarski, ze względu na wyjątkowy charakter działalności rolniczej, nie podlega zwykłemu zakazowi praktyk antykonkurencyjnych. Wspólne przewidywanie cen przez zrzeszenia producentów mleka, o ile służy postępowi technicznemu lub ekonomicznemu w sektorze, nie jest w świetle francuskiego prawa zabronione. Wyjątki w stosowaniu zasad konkurencji prowadzą do braku spójności prawodawstwa. Według Autora, taka niespójność jest jednak kwestią wtórną wobec faktu, że porozumienia cenowe nie są w stanie wyprowadzić sektora mleczarskiego z kryzysu, w którym od dawna się znajduje.

Philippe Velilla, *La PAC, l'OMC, et „son gouvernement des juges” (WPR, WTO i „władza sędziów”)*, RDR 2009, nr 370, s.23-27.

Przedmiotem artykułu jest wpływ Organu Rozstrzygania Sporów (ORS) przy WTO na rozwój Wspólnej Polityki Rolnej. Autor dowodzi, że decyzje wydawane

przez ORS mają istotny wpływ na zasady handlu międzynarodowego i WPR. ORS nieustannie poszerza koncepcję barier handlowych, zwiększając tym samym swój wpływ na regulacje unijne. Instytucje Unii Europejskiej podczas ustalania zasad WPR muszą uwzględniać nie tylko akty prawne WTO, lecz również decyzje wydane przez ORS, które tworzą spójne orzecznictwo stojące na straży liberalizacji międzynarodowych wymian handlowych. Autor podaje przykład zakwalifikowania przez ORS unijnych ograniczeń w handlu ze względu na środki ostrożności, niepoparte naukowo, do praktyk niedozwolonych w świetle prawa międzynarodowego. ORS postawił ten sam zarzut Systemowi Ogólnych Preferencji Taryfowych WE (przede wszystkim w odniesieniu do preferencyjnych taryf celnych i cen gwarantowanych dla eksporterów bananów i cukru z państw AKP). W konsekwencji, pod wpływem „władzy sędziów”, UE zreformowała system zasad bezpieczeństwa i jakości produktów rolnych oraz zrewidowała politykę preferencyjnych warunków w handlu z krajami południowymi.

Philippe Deswarte, *Pourquoi le fonds agricole ne se développe-t-il pas? (Dlaczego fonds agricole się nie rozwijają?)*, RDR 2009, nr 369, s. 16-20.

Carole Le-Petit Lebon, *Fonds agricole et fonds de commerce (Kapitał rolny i kapitał handlowy)*, RDR 2009, nr 369, s. 21-27.

Henri Ferrié, *Fonds agricole et bail cessible ou comment le bail cessible conditionne actuellement le développement du fonds agricole (Fonds agricole i dzierżawa zbywalna, czyli jak dzierżawa zbywalna warunkuje obecnie rozwój fonds agricole)*, RDR 2009, nr 369, s. 28-32.

Manuel Carius, *Le caractère civil de l'activité agricole favorise-t-il l'entreprise agricole? (Czy charakter cywilny działalności rolniczej jest korzystny dla przedsiębiorstwa rolnego?)*, RDR 2009, nr 369, s. 33-36.

Patrick Van Damme, *Approche fiscale de l'activité agricole: est-elle de nature à générer le développement de celle-ci? (Czy zbliżenie podatków przyczyni się do rozwoju działalności rolniczej?)*, RDR 2009, nr 369, s. 36-40.

Lionel Manteau, *Les nouveaux outils juridiques favorisent-ils l'entreprise agricole? (Czy nowe instrumenty prawne są korzystne dla przedsiębiorstwa rolnego?)*, RDR 2009, nr 369, s. 41-49.

Philippe Meillier, *Le statut déclaratif relatif aux «biens de famille» en matière de contrôle des structures (Deklaracja statusu dotyczącego «dóbr rodzinnych» a kwestia kontroli struktur)*, RDR 2009, nr 369, s. 50-55.

Marc-Odile Gain, *Le contrôle des structures et la reprise des biens loués (Kontrola struktur i przejęcie dóbr dzierżawionych)*, RDR 2009, nr 369, s. 56-63.

Jocelyne Martin, *La transmission de l'entreprise agricole... en faire-valoir indirect* (Zmiana własności przedsiębiorstwa rolnego... zagospodarowanie pośrednie), RDR 2009, nr 369, s. 64-69.

Vincent Bué, Christophe Levecq, *Ordre Public et statut du fermage: entre protection et liberté* (Porządek publiczny i status dzierżawy: między protekcją a wolnością), RDR 2009, nr 369, s. 70-82.

Éric Lemonnier, *Du tribunal paritaire des baux ruraux au tribunal de l'entreprise agricole et de la ruralité* (Od trybunału parytetowego dzierżaw rolnych do trybunału przedsiębiorstwa rolnego i rolniczości), RDR 2009, nr 369, s. 82-85.

Hélène Moysan, *La notion d'entreprise agricole en droit communautaire* (Pojęcie przedsiębiorstwa rolnego w prawie wspólnotowym), RDR 2009, nr 369, s. 86-90.

Norbert Olszak, *L'entreprise viticole et la nouvelle OCM vitivinicole* (Przedsiębiorstwo winiarskie i nowa wspólna organizacja rynku wina), RDR 2009, nr 369, s. 90-94.

Fabien Barthe, *L'entreprise viticole et la nouvelle OCM vitivinicole*, (Przedsiębiorstwo winiarskie i nowa wspólna organizacja rynku wina), RDR 2009 nr 369, s. 94-96.

Cykl artykułów, będący pokłosiem XXV Narodowego Kongresu Francuskiego Stowarzyszenia Prawa Rolnego, został poświęcony statusowi przedsiębiorstw rolnych. Celem rozważań jest ocena wprowadzonej w 2006 r. instytucji *fonds agricole*, dzięki której gospodarstwo rolne ma stopniowo przekształcać się w przedsiębiorstwo rolne. W artykułach poruszono przede wszystkim problemy definicji działalności rolniczej, statusu dzierżawy, rachunkowości, systemów podatkowych oraz prawa wspólnotowego dotyczącego przedsiębiorstw rolnych.

P. Deswarte opisał wpływ praw wynikających z użytkowania gruntów i pozostałych elementów majątku rolnego na rozwój *fonds agricole*. Według Autora, warunek konieczny dla zapewnienia handlowego wymiaru działalności rolniczej stanowi zbywalność dzierżawy, będąca jedną z filarów *fonds agricole*. Pisze o tym także H. Ferré, wskazując na niedoskonałość istniejącego prawa regulującego dzierżawę zbywalną i *fonds agricole*. Autor prognozuje przyszłe zmiany porządku prawnego w tym zakresie. Na przeszkodzie w rozwoju handlowego charakteru działalności rolniczej, oprócz utrudnień w przenoszeniu praw do użytkowania, stoją również procedury administracyjne związane z rejestracją i dysponowaniem *fonds agricole*, na co zwróciła uwagę w swym artykule C. Le-Petit Lebon.

Konsekwencje wynikające z cywilnego charakteru działalności rolniczej na przykładzie sektora hipicznego przedstawił M. Carius. Hodowla koni, tradycyjnie regulowana przepisami prawa handlowego, została zakwalifikowana do działalności rolni-

czej dopiero w 2003 r. Nowy status oznacza, że na sektor hipiczny będą wpływać zarówno regulacje prawa cywilnego, jak i handlowego, gdyż aktywność w tym obszarze nosi znamiona działalności gospodarczej.

P. Van Damme zaprezentował fiskalne aspekty handlowego wymiaru działalności rolniczej. Analiza zasad rozliczeń podatkowych i rachunkowości, wprowadzonych po 2006 r., wykazała, że nowy system fiskalny nie jest dostosowany do warunków przedsiębiorstw rolnych. Nadmierna liczba kosztownych i czasochłonnych procedur administracyjnych, związanych z opodatkowaniem działalności, utrudnia funkcjonowanie przedsiębiorstw rolnych.

Artykuł L. Manteau odnosi się do wpływu instrumentów prawnych ułatwiających wykorzystywanie gruntów oraz instrumentów poprawiających efektywność ekonomiczną na działalność przedsiębiorstwa rolnego. Tendencja umacniania się statusu przedsiębiorstw rolnych jest zaburzona jedynie nieodpowiednimi regulacjami dotyczącymi dzierżawy i nieadekwatną pozycją kapitału ludzkiego w gospodarstwach rolnych.

Niespójność przepisów prawa krajowego dodatkowo pogłębia brak definicji gospodarstwa rolnego w prawie wspólnotowym. H. Moysan uważa, że ten stan będzie się nadal utrzymywać z uwagi na wątpliwą wolę władz unijnych, by taką definicję sformułować, o czym świadczą m.in. rozbieżności w definiowaniu pojęcia gospodarstwa rolnego w orzecznictwie ETS.

Aspekty kontroli struktur w dzierżawie rolnej zostały przedstawione przez P. Meillier i M.-O. Gain. Dodatkowo, J. Martin opisała aspekty cesji umowy dzierżawy oraz pozostałe zagadnienia związane z przenoszeniem własności i podziałem przedsiębiorstwa rolnego. V. Bué i C. Levecq przedstawili pozytywny wpływ zasad porządku publicznego na interpretację i stosowanie umów dzierżawy. Autorzy podkreślili istotną rolę koncepcji porządku publicznego w procesie umacniania się statusu przedsiębiorstwa rolnego.

E. Lemonnier postuluje stworzenie oddzielnego trybunału, który rozstrzygałby w sprawach związanych z działalnością przedsiębiorstw rolnych. Autor uważa, że jednolita jurysdykcja w tym zakresie jest konieczna. Krytyce poddane zostało funkcjonowanie trybunału parytetowego dzierżaw rolnych.

Dwa oddzielne artykuły (N. Olszak i F. Barthe) zostały poświęcone liberalizacji rynku winiarskiego we Francji. Nowe prawo przyjęte w czerwcu 2008 r. ustanowiło wspólną organizację tego rynku, dzięki której przedsiębiorstwa winne będą zdolne do większej elastyczności popytowej, zwiększając tym samym swą konkurencyjność wśród producentów z całego świata. Nowe przepisy nie znoszą jednak ani prawa organizacji zawodowych do interwencji rynkowej, ani ograniczeń w produkcji wina.

Zasygnalizowana powyżej tematyka czterestu artykułów, wieńczących prace XXV kongresu Francuskiego Stowarzyszenia Prawa Rolnego, daje wyraz aktualności problemu określenia statusu działalności rolniczej i umacniającego się jej wymiaru handlowego.

„Rivista di Diritto Agrario”

Fabio Merusi, *Il diritto ambientale (Prawo ochrony środowiska)*, RDA 2007, z. 4, s. 495-501.

Artykuł otwiera cykl publikacji poświęconych pamięci profesora A. Carozzy. Są one skoncentrowane wokół problematyki prawa rolnego i jego relacji z innymi dziedzinami nauki. F. Merusi rozważa kwestię stosunku rolnictwa do ochrony środowiska. Punktem odniesienia są myśli Profesora Carozzy zawarte w jego eseju *Lineamenti di un diritto agrario ambientale (Zarys prawa rolno-środowiskowego)*, które wskazują m.in., że związki i kolizje zachodzące między rolnictwem a ekologią naznaczyły bieg ich wspólnej historii. Autor, nawiązując do orzeczenia Sądu Konstytucyjnego nr 227 z 4 lipca 2003 r., dotyczącego Tytułu V włoskiej Konstytucji (art. 117), który zastrzega materię ochrony środowiska do kompetencji państwa (a nie włoskich regionów) i do art. 6 Traktatu o ustanowieniu Wspólnot Europejskich, potwierdza myśl profesora Carozzy o „zintegrowaniu” rolnictwa i ochrony środowiska.

Lucio Francario, *Il diritto alimentare (Prawo żywnościowe)*, RDA 2007, z. 4, s. 502-528.

Celem artykułu jest zarys zjawisk charakteryzujących współczesne prawo żywnościowe, odzwierciedlających problemy nurtujące ustawodawcę. Autor odwołuje się m.in. do zasad prawa żywnościowego, roli norm technicznych, ochrony zdrowia i zarządzania ryzykiem związanym z zasadą ostrożności. Współczesne prawo żywnościowe akcentuje zapobieganie powstawaniu ryzyka, podczas gdy wcześniej ustawodawca skupiał uwagę na sankcjach za naruszenie norm związanych z wprowadzaniem do obrotu żywności nienadającej się do spożycia. Autor zwraca uwagę na fakt, że prawo żywnościowe stanowi owoc komercjalizacji prawa rolnego. Nie oznacza to jednak, że prawo rolne przeobraziło się w prawo żywnościowe, lecz przede wszystkim to, że wyeksponowany został w nim aspekt konsumpcji żywności. Nowoczesne regulacje nadają zdrowemu żywności walor dobra, z którego nie można zrezygnować. W trzecim tysiącleciu prawidłowością będzie nie „ilościowy” kryzys żywnościowy, lecz wzrost wymogów dotyczących jakości, a bezpieczeństwo żywności uważane będzie za „paradoks nadwyżek”.

Marco Goldoni, *Il diritto agrario (Prawo rolne)*, RDA 2007, z. 4 s. 529-541.

Autor ukazuje rozmaite perspektywy postrzegania prawa rolnego przez ustawodawcę. Rozważania odnoszą się w szczególności do regulacji włoskiego kodeksu cywilnego (zwłaszcza art. 2135), jak również do art. 117 Konstytucji Republiki Włoskiej, określającego podział kompetencji dotyczących rolnictwa i leśnictwa pomiędzy włoskie regiony i państwo. Z kolei w ustawodawstwie wspólnotowym przenikają się

kwestie dotyczące m.in. rynku, konkurencji, ochrony jakości produktów i ochrony konsumentów. W publikacji poruszone zostało zagadnienie relacji prawa rolnego z jego tzw. submateriami. Prawo rolne i uregulowania dotyczące ochrony środowiska stykają się w „terenie”. Natomiast w prawie żywnościowym szczególne znaczenie dla prawnika-agrysty ma łańcuch żywnościowy i jego elementy. Na koniec rozważań M. Goldoni stwierdza, że tendencje charakteryzujące prawo rolne można określić jako konfrontację przeciwstawnych, ale przeplatających się zjawisk: globalizacji i lokalności, prawa prywatnego i prawa rolnego.

Alberto Germanò, *Il mercato alimentare e la sicurezza dei prodotti (Rynek żywnościowy i bezpieczeństwo produktów)*, RDA 2008, z. 1, s. 99-151.

W artykule poruszone zostały prawne i ekonomiczne aspekty funkcjonowania wspólnotowego rynku żywności, a także zagadnienie bezpieczeństwa żywności. Rozważania Autora dotyczą m.in. samego pojęcia produktów żywnościowych, jakości produktów rolnych, zasady wzajemnego uznania i ekwiwalentności, jak również organizacji producentów rolnych. Autor wskazuje w szczególności, że regulacja żywnościowa obejmuje sferę usług w zakresie obrotu produktami żywnościowymi. Podkreśla też, że polityczne decyzje Wspólnoty, dotyczące rynku żywności, oparte są na koncepcjach liberalnych, przez co rynek ten cechuje równy dostęp producentów, reżim wolnej konkurencji i zakaz pomocy publicznej. W podsumowaniu artykułu A. Germanò wyodrębnia rynek dóbr żywnościowych o szczególnym charakterze. Regulacja prawna dotycząca tego rynku obejmuje uczestnictwo w nim, jakość i walory zdrowotne produktów, a także zapewnienie konsumentom pełnej informacji o tych produktach.

Antonio Jannarelli, *Antonio Carrozza e le nuove sfide per il diritto agrario: brevi meditazioni dopo i convegni pisani in sua memoria (Antonio Carrozza i nowe wyzwania prawa rolnego: krótkie rozważania po konferencjach w Pizie ku Jego pamięci)*, RDA 2008, z. 1, s. 3 – 14.

Celem artykułu jest powiązanie refleksji dotyczących historii prawa rolnego i dziedzictwa pracy badawczej Antonio Carrozzy, co mogłoby umożliwić określenie przyszłości prawa rolnego w świetle dzisiejszych głębokich przemian społeczno-ekonomicznych i politycznych. Autor dowodzi, że kluczem pozwalającym na zachowanie tożsamości prawa rolnego, pomimo jego nieuchronnego rozwoju normatywnego, jest nie tyle jednolita konfiguracja dogmatyczna kryterium cyklu biologicznego, co świadomość „historyczności” prawa rolnego, konkretnych powodów jego wyodrębnienia i roli, jaką ono odegrało i jaką nadal może odgrywać. Ten klucz można odnaleźć w badaniach A. Carrozzy, który poprzez wskazanie kilku elementów strukturalnych (instytucji) dążył do wypracowania „silnego” i „stabilnego” modelu prawa rolnego, zachowującego własne cechy identyfikacyjne i mogącego aspirować do wymiaru ponad-

czasowego, prawie ontologicznego. W podsumowaniu Autor stwierdza, że w dzisiejszej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej „wielofunkcyjność” prawa rolnego (obejmującego nie tylko cele produkcyjne, ale także aspekty rynkowe, środowiskowe i terytorialne), a ponadto wielość „ustawodawców” (UE, WTO) i różnorodność podmiotów gospodarczych i zjawisk nieprzystających do tradycyjnej konstrukcji prawa rolnego, wyznaczają mu nową, wielowymiarową tożsamość, nakreślają nowy scenariusz, nad którym wszyscy musimy się zastanowić, kontynuując pracę zapoczątkowaną przez Mistrza.

Luigi Costato, *La lezione di Antonio Carrozza (e qualche possibile fraintendimento) (Lekcja Antonio Carrozzy (i pewne możliwe nieporozumienia)*, RDA 2008, z. 1, s. 15-24.

Autor skupia się na tematyce powiązania prawa rolnego z prawem środowiskowym i żywnościowym, mając na uwadze wkład prof. Antonio Carrozzy, który przybliżył tę problematykę w *Lezioni di diritto agrario* z 1988 r. oraz opracowaną przez tego uczonego teorię kryterium agrobiologicznego wyodrębnienia przedmiotu prawa rolnego. Przedsiębiorcza działalność rolnicza jest ograniczana przez reguły środowiskowe, a produkcja żywności i produktów rolnych przeznaczonych do spożycia w coraz większym stopniu podporządkowywana jest restrykcyjnym regulacjom prawa żywnościowego. Choć prawo żywnościowe i prawo środowiskowe są odrębnymi przedmiotami, posiadającymi własne zasady, niektóre ich szczególne regulacje, przewidziane w sposób wyraźny dla podstawowej działalności rolniczej, stają się częścią prawa rolnego. Autor wyraża pogląd, że należy z rozwagą rozszerzać granice prawa rolnego o problematykę sektora środowiskowego czy żywnościowego, tak by nie doprowadzić do jego rozdrobnienia. Proponuje, kierując się nauką Paolo Grossiego i Antonio Carrozzy, aby – co do zasady – prawo przedsiębiorstwa rolnego określać poprzez kryterium agrobiologiczne, przy uwzględnieniu niektórych aspektów właściwych dla prawa przemysłowego (np. dotyczących oznaczenia produktów tradycyjnych, etykietowania) i dla prawa handlowego, takich jak agroturystyka i przetwarzanie produktów rolnych w granicach przewidzianych przez art. 2135 włoskiego k.c.

Michael Cardwell, *Regulation of the Common Agricultural Policy in the United Kingdom: simplicity or compexity? (Regulacja Wspólnej Polityki Rolnej w Zjednoczonym Królestwie: prostota czy złożoność?)*, RDA 2008, z. 2, s. 163-183.

Przedmiotem rozważań jest podejście rządu Zjednoczonego Królestwa do kwestii uproszczenia regulacji wdrażającej Wspólną Politykę Rolną na krajowym poziomie. Artykuł ukazuje, że mimo założeń rządu zmierzających do ograniczania ram legislacyjnych, implementacja WPR nie zawsze była realizowana za pomocą związanej legislacji. Dobitną tego ilustracją może być skomplikowany sposób uregulowania jed-

nolitej płatność rolnej (*single farm payment*), dla której poszczególne regiony UK przyjęły różne reżimy. Na przykład w Anglii został wprowadzony tzw. model hybrydowo-dynamiczny, w Płn. Irlandii – hybrydowo-statyczny, a w Szkocji i Walii – model historyczny. Swojej funkcji uproszczenia nie spełnił Schemat Zarządzania Środowiskowego, konsolidujący programy rolnośrodowiskowe, którego szczegółowe reguły są nadmiernie skomplikowane. Ponadto zdecentralizowane administracje UK narzuciły niejednolite obowiązki z zakresu *cross compliance*. Autor zauważa, że różniące się reżimy wdrażania WPR w Wielkiej Brytanii powinny być postrzegane jako logiczna konsekwencja decentralizacji, przyznającej możliwość podejmowania w określonym kontekście stosownych decyzji. Oczekiwanie ogólnych, jednolitych ram regulacyjnych dla WPR lub dla krajowej implementacji, które mogłyby być uznane jako „proste”, wydaje się nierealne, a nawet nierozsądne. Złożone regulacje pozwalają bowiem na uwzględnienie zróżnicowania geograficznego i specyficznych priorytetów regionalnych.

Luigi Costato, *Du droit rural au droit agroalimentaire et au droit alimentaire (Od prawa rolnego do prawa rolno-żywnościowego i do prawa żywnościowego)*, RDA 2008, z. 3, s. 317-327.

Artykuł, zgodnie z tytułem, ukazuje ewolucję prawa rolnego w kierunku prawa rolno-żywnościowego i prawa żywnościowego. Autor podkreśla, że już od początku wspólnotowe prawo rolne było – w formie „zarodkowej” – prawem żywnościowym powiązaniem z rolnictwem i że na tle regulacji wspólnotowych możliwe jest rozróżnienie prawa rolno-żywnościowego i prawa żywnościowego. Podstawowym aktem prawnym jest w tym zakresie rozporządzenie nr 178/2002, wprowadzające zasady, którym podporządkowany jest cały europejski system żywnościowy zawarty w ogromnej ilości rozporządzeń i dyrektyw. W konkluzji Autor stwierdza, że analiza nowej WPR oraz prawa żywnościowego pozwala zrozumieć, iż „podejście wspólnotowe” do rolnictwa jest odmienne od tego, które wyrażała WPR u swego zarania. Odnotowując, że istnieje większe zainteresowanie regulacjami prawnymi dotyczącymi żywności, aniżeli tymi, które odnoszą się do rolnictwa, pisze o konieczności podkreślenia faktu, iż to właśnie rolnictwo daje nam możliwość wyżywienia się.

Irene Canfora, *Il quadro normativo nazionale e comunitario sulle organizzazioni dei produttori (Krajowa i wspólnotowa regulacja organizacji producentów)*, RDA 2008, z. 3, s. 374- 382.

Artykuł I. Canfory stanowi przegląd krajowych (włoskich) i wspólnotowych regulacji prawnych dotyczących organizacji producentów rolnych. Autorka, wychodząc od przypomnienia historii tych regulacji, odwołuje się do treści rozporządzeń nr 1360/78 i nr 952/97, a także do reformy wprowadzonej rozporządzeniem

nr 2200/96 w zakresie grup producentów owoców i warzyw. Następnie przedmiotem rozważań Autorki są obowiązujące akty prawne z zakresu organizacji producentów, tj. rozporządzenie nr 1234/2007 odnoszące się do poszczególnych sektorów (np. stołowej oliwy z oliwek), a także rozporządzenie nr 479/2008 regulujące funkcjonowanie organizacji producentów wina. W rozważaniach Autorka sięga również do włoskiego dekretu legislacyjnego nr 102 z 2005 r., który dotyczy wszystkich typów organizacji producentów. Przedmiotem analizy są także szczegółowe regulacje dotyczące organizacji producentów owoców i warzyw oraz planów zarządzania kryzysem rynkowym, zawarte w dekretach ministerialnych (np. w dekreście ministerialnym z 12 lutego 2007 r., 85/Trav).

Nicola Lucifero, *La libera circolazione dei prodotti agro-alimentari nell'Unione Europea. Norme tecniche, regole del mercato e tutela degli interessi (Swobodny przepływ produktów rolno-spożywczych w Unii Europejskiej. Normy techniczne, reguły rynkowe i ochrona interesów)*, RDA 2008, z. 3, s. 383-403.

Artykuł dotyczy problematyki barier technicznych w wymianie handlowej produktów rolno-spożywczych na wspólnym rynku, wynikłych z powodu różnic w regulacjach państw członkowskich z zakresu sposobu produkcji i wytwarzania, opakowywania, pakowania, etykietowania i nazewnictwa określonego produktu. Inna grupa norm, ograniczająca wymianę handlową, odnosi się do ochrony jakości i typowości produktów. Powstałe bariery w większości nie są znoszone drogą prawodawczą poprzez harmonizację ustawodawstw wewnętrznych, lecz poprzez orzecznictwo. Orzeczenia ETS – począwszy od sprawy *Dassonville i Cassis de Dijon*, poprzez sprawę *Keck i Smanor* – uściślały znaczenie tzw. zasady wzajemnego uznania. Analizie poddane zostały również odstępstwa od zasady swobodnego przepływu towarów, przewidziane w art. 30 TWE. W konkluzji Autor stwierdza, że działania europejskiego ustawodawcy i ETS zmierzają do harmonizacji i „uwspólnotowienia” reguł przepływu produktów oraz do wyeliminowania każdej możliwej przeszkody np. z zakresu oznaczeń produktów czy systemów komercjalizacji, wyznaczając ewentualne ograniczenia lub wyjątki. Wprowadzone zasady – od gwarancji podstawowych swobód do zasady równości i wzajemnego uznania – pozwalają na rozwiązanie problemu fragmentaryzacji wspólnego rynku, spowodowanego różnicami w przepisach prawa wewnętrznego Państw członkowskich.

Luigi Costato, *Attività agricole, sicurezza alimentare e tutela del territorio (Działalności rolnicze, bezpieczeństwo żywności i ochrona obszarów)*, RDA 2008, z. 4, s. 451-463.

Autor zwraca uwagę na konsekwencje ograniczania wsparcia produkcji rolnej, do którego Wspólnota Europejska zobowiązała się w Traktacie z Marakeszu. Rozporządzenia nr 1782/2003 i nr 1698/2005 nie respektują celów z art. 33 TWE, zwłaszcza co

do celu zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw. Biorąc pod uwagę, że nadal panuje trend do konsumpcji produktów rolniczych, wprowadzone instrumenty (takie jak płatność jednolita), zmierzające do ograniczania produkcji, w dłuższej perspektywie mogą doprowadzić do kryzysu zaopatrzenia. Ponadto, rozszerzanie zakresu działalności rolniczych na produkcję usług, kosztem zmniejszania roli produkcji dóbr, pozbawia przedsiębiorstwa rolne ich podstawowej cechy. Można zauważyć, że prawo rolne jest coraz bardziej związane z regulacjami, których celem nie jest wzrost produkcji rolnej, lecz ochrona środowiska i bezpieczeństwo higieniczno-sanitarne żywności. Jednak wiele instrumentów zostało wprowadzonych jedynie po to, by zachęcać do zmniejszania produkcji (chodzi zwłaszcza o rozporządzenie nr 1782/2003). Autor postuluje powrót do form wsparcia rolnictwa, stymulujących produkcję, w celu realizacji postanowień z art. 33 TWE. Jego zdaniem, wspieranie kierunku produkcyjnego, przy poszanowaniu kwestii ochrony środowiska i bezpieczeństwa żywności, byłoby zgodne ze wzrastającym popytem na pierwotne produkty rolne.

ANNA KAPAŁA, KATARZYNA LEŚKIEWICZ

POLSKA BIBLIOGRAFIA PRAWNOROLNA ZA 2008 R.

I. Książki

- BIELUK J., ŁOBOS-KOTOWSKA D., *Ustawa o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- BUDZINOWSKI R., *Problemy ogólne prawa rolnego. Przemiany podstaw legislacyjnych i koncepcji doktrynalnych*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2008.
- JEŻYŃSKA B., *Producent rolny jako przedsiębiorca*, Wyd. UMCS, Lublin 2008.
- JURCEWICZ A., TOMKIEWICZ E., *Komentarz do TWE (art. 32-38)*, t. I, red. A. Wróbel, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- MILANOWSKA D., *Źródła wspólnotowego prawa rolnego w zakresie polityki strukturalnej i dopłat bezpośrednich*, Temida 2, Białystok 2008.
- Prawo rolne*, red. A. Stelmachowski, LexisNexis, wyd. IV, Warszawa 2008.
- WOJCIECHOWSKI P., *Wspólnotowy model urzędowej kontroli żywności*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.

II. Artykuły i studia

- BALCERAK S., *Nowe obszary aktywności prawodawczej Wspólnoty a cele polityki rolnej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- BALCERAK S., *Reforma wspólnej organizacji rynku wina*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.

- BIELUK J., *Pojęcie działalności rolniczej w ustawach o podatku dochodowym od osób fizycznych i od osób prawnych*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- BIELUK J., *Zasada słuszności a art. 216 § 2 Kodeksu cywilnego*, w: *Wokół zasad prawa cywilnego*, red. T. Mróz, St. Prutis, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 3, Temida 2, Białystok 2008.
- BIELUK J., ŁOBOS-KOTOWSKA D., *Przeniesienie posiadania gruntów rolnych w wyniku spadkobrania a prawo do płatności*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- BLAJER P., *Wymóg kwalifikacji rolniczych w obrocie nieruchomościami rolnymi (studium prawno-porównawcze)*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- BOBEL Ł., *Obrót kwotami mlecznymi w Niemczech. Zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- BOBEL Ł., *Zbycie gospodarstwa a przejście kwoty mlecznej w świetle prawa polskiego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- BUDZINOWSKI R., *Geneza prawa rolnego jako dziedziny ustawodawstwa*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2008, nr 1.
- BUDZINOWSKI R., *Zagadnienie kodyfikacji prawa rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- BUDZINOWSKI R., *Sprzeczności rozwojowe prawa rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- CANFORA I., *Rolnictwo ekologiczne w prawie wspólnotowym*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- CZECHOWSKI P., *Kontrowersyjne prawo odkupu nieruchomości*, „Rzeczpospolita” z 8-9 marca 2008 r.
- CZECHOWSKI P., *Agencja Nieruchomości Rolnych – likwidacja czy restrukturyzacja?*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- GAŁA P., KOCHAŃSKI P., *Odmiana jest własnością hodowcy*, „Nasza Rola” 2008.
- GIUFFRIDA G., *Ewolucja kontraktu rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- GŁODOWSKI W., *Ograniczenia egzekucji sądowej ze składników gospodarstwa rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- GŁODOWSKI W., *Zarządca w egzekucji przez zarząd przymusowy nad gospodarstwem oraz w egzekucji przez sprzedaż gospodarstwa rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- JEŻYŃSKA B., *Funkcje ewidencji i rejestrów przedsiębiorców rolnych*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2008, nr 11.
- JEŻYŃSKA B., *Postępowanie rejestrowe grup i organizacji producentów rolnych jako przedsiębiorców branżowej organizacji rynków rolnych*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 4.
- JEŻYŃSKA B., *Z problematyki prawnej rejestrów związanych z realizacją Wspólnej Polityki Rolnej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- JURCEWICZ A., JUCHNICKI M., *National Report: Common Agricultural Policy, new rules of WTO and regional equilibrium*, w: *Les 50ans de la Politique agricole*

- commune et du Comité européen de droit rural, Un droit rural évolué en Europe*, L' Harmattan, Paris 2008.
- KAPAŁA A., *Prawne pojęcie agroturystyki*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- KAPAŁA A., *Agroturystyka w prawie wspólnotowym*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- KORZYCKA-IWANOW M., WOJCIECHOWSKI P., *Ochrona regionalnych i tradycyjnych produktów żywnościowych w prawie wspólnotowym*, w: *Tradycyjne i regionalne technologie oraz produkty w żywieniu człowieka*, Polskie Towarzystwo Technologów Żywności, red. Z. J. Dolatowski, D. Kołożyn-Krajewska, Wydawnictwo Naukowe PTTŻ, Kraków 2008.
- KREMER E., *National Report: Jurysdykcja sądowa i alternatywne sposoby rozwiązywania sporów w sprawach rolnych*, w: *Les 50ans de la Politique agricole commune et du Comité européen de droit rural, Un droit rural évolué en Europe*, L' Harmattan, Paris 2008.
- KREMER E., *Szczególne zasady postępowania administracyjnego obowiązujące w sprawach prowadzonych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2008, nr 5.
- KUROWSKA T., ŁOBOS-KOTOWSKA D., *National Report : Jednolite płatności obszarowe*, w: *Les 50ans de la Politique agricole commune et du Comite' europe'en de droit rural, Un droit rural évolué en Europe*, L' Harmattan, Paris 2008.
- LATANZI P., *Zakres autonomii państw członkowskich Unii Europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa żywności i etykietowania*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- LEŚKIEWICZ K., *Prawna ochrona terminów używanych do oznaczania produktów rolnictwa ekologicznego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- LICHOROWICZ A., *Kwestia zgodności z Konstytucją ustawowego prawa odkupu Agencji Nieruchomości Rolnych*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- LICHOROWICZ A., *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego*, „Przegląd Legislacyjny” 2008, nr 2.
- LICHOROWICZ A., *Uwagi w kwestii usytuowania przepisów o obrocie gruntami rolnymi w systemie prawa polskiego (na tle prawnoporównawczym)*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- LIPIŃSKA I., *The system of protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, nr 4.
- LIPIŃSKA I., *Nowe przepisy w zakresie organizacji wspólnotowego rynku rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- LIPIŃSKA I., PUŚLECKI D., *Udział producentów rolnych w systemach jakości żywności – aspekty konkurencyjności*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. 1, 2008.
- MICHAŁOWSKI R., *Prawo pierwokupu jako ograniczenie swobody umów w obrocie nieruchomościami rolnymi*, w: *Wokół zasad prawa cywilnego*, red. T. Mróz, S. Prutis, „Białostockie Studia Prawnicze”, z. 3, Temida 2, Białystok 2008.

- PUŚLECKI D., *Stały i długotrwały uszczerbek na zdrowiu w wypadku przy pracy rolniczej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- PUŚLECKI D., *Stan nietrzeźwości poszkodowanego a prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- PUŚLECKI D., *Przedawnienie roszczeń o jednorazowe odszkodowanie z ubezpieczenia wypadkowego w rolnictwie*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, nr 3.
- RÓSZCZKA K., *Zalesianie gruntów rolnych jako próśrodowiskowy instrument rozwoju obszarów wiejskich*, „Prawo i Środowisko” 2008, nr 4.
- RÓSZCZKA K., *Program rolnośrodowiskowy jako instrument prawnej ochrony wód w rolnictwie*, „Prawo i Środowisko” 2008, nr 3.
- STANIEWSKA A., *Z problematyki zarządzania i kontroli związanych z płatnościami jednolitymi w Polsce - kontrola na miejscu techniką teledetekcji*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- SUCHOŃ A., KOWALCZYK M., *Analiza przepisów dekretu PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej wraz z późniejszymi zmianami oraz innych aktów prawnych na podstawie których nastąpiło przejęcie nieruchomości ziemskich i lasów*, w: *Reformy rolne w Polsce międzywojennej i powojennej. Prawo – realizacja – skutki – problemy reprivatyzacyjne*, red. E. Borkowska-Bagińska, W. Szafrąński, Poznań 2008.
- SUCHOŃ A., *Ekonomiczne aspekty reformy rolnej i osadnictwa*, w: *Reformy rolne w Polsce międzywojennej i powojennej. Prawo – realizacja – skutki – problemy reprivatyzacyjne*, red. E. Borkowska-Bagińska, W. Szafrąński, Poznań 2008.
- SUCHOŃ A., *Możliwość nabycia przez byłych właścicieli oraz ich spadkobierców nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa*, w: *Reformy rolne w Polsce międzywojennej i powojennej. Prawo – realizacja – skutki – problemy reprivatyzacyjne*, red. E. Borkowska-Bagińska, W. Szafrąński, Poznań 2008.
- SUCHOŃ A., *Forms of management of the Agricultural Property Stock of the State Treasury*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, nr 2.
- SUCHOŃ A., BOBEL Ł., *Statutory right of pre-emption of agricultural property*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, nr 4.
- SUCHOŃ A., *W kwestii nowego modelu dzierżawy gruntów rolnych*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- SUCHOŃ A., *Z problematyki przekształcania gruntów rolnych w tereny budowlane i przemysłowe*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. X, 2008, z. 1.
- SZYMECKA A., *Przedsiębiorstwo rolne we włoskim systemie prawnym (II)*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- SZYMECKA A., *Ubezpieczenia gospodarcze jako instrument zarządzania ryzykiem w rolnictwie. Doświadczenia wybranych państw Unii Europejskiej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.

- SZYMECKA A., *Umowy administracji publicznej we włoskim porządku prawnym ze szczególnym uwzględnieniem umów w rolnictwie*, w: *Umowy w administracji*, red. J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun, Kolonia Limited, Wrocław 2008.
- SZYMECKA A., *Wies i rolnictwo a reforma finansów publicznych*, w: *Reforma finansów publicznych w Polsce*, „Zeszyty BRE Bank-Case”, 2008, nr 94.
- TRAPÈ I., *Odpowiedzialność za produkt niebezpieczny podmiotów dystrybuujących żywność*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- WAŚNIEWSKI R., *Zasady zakładania grup producentów rolnych przez rolników indywidualnych w formie spółki z o.o.*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży” 2008, nr 37.
- ZIELIŃSKI A., *Ekonomiczne wsparcie rozwoju rolnictwa ze środków unijnych w Orzecznictwie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.

III. Przegląd orzecznictwa

- BALCERAK S., opr. wyrok ETS z 24 maja 2007 r. w sprawie C-45/05, *Maatschap Schonewille-Prins przeciwko Minister van Landbouw, Natur en Voedselkwaliteit*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- BALCERAK S., opr. wyrok ETS z 8 maja 2008 r. w sprawach połączonych C-5/06 oraz C-23/06 do C-36/06, *Zuckerfabrik Julich AG przeciwko Hauptzollamt Aachen*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- BIELUK J., Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 20 czerwca 2008 r., sygn. II FSK 183/07, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- KREMER E., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 21 grudnia 2006 r., IIICZP 121/06, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 3.
- ŁOBOS-KOTOWSKA D., STAŃKO M., opr. wybrane tezy orzeczeń w sprawach rolnych, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.

IV. Przegląd piśmiennictwa

- LEŚKIEWICZ K., rec. A. Germanò, *Corso di diritto agroalimentare*, Torino 2007, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- ŁOBOS-KOTOWSKA D., STAŃKO M., opr. *Polska bibliografia prawnorolna za 2007 r.*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- MARCINKOWSKI M., opr. *Agrar- und Umweltrecht*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- MARCINKOWSKI M., opr. *Agrar- und Umweltrecht*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- MALINOWSKA M., opr. *Revue de Droit Rural*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- MALINOWSKA K., opr. *Revue de Droit Rural*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- PRULIS S., rec. R. Budzinowski, *Problemy ogólne prawa rolnego. Przemiany podstaw legislacyjnych i koncepcji doktrynalnych*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.

- RÓSZCZKA K., opr. *Diritto e Giurisprudenza Agraria, Alimentare e dell'Ambiente*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- RÓSZCZKA K., opr. *Rivista di Diritto Agrario*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- RÓSZCZKA K., rec. *Regolazione e la promozione del mercato alimentare nell'Unione Europea. Espierienze giuridiche comunitarie e nazionali, Atti del Convegno, Udine, 24-25 novembre 2006*, a cura di Mariarita D'Addezio e Alberto Germanò, Milano 2007, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- ZIELIŃSKI A., rec. *Prawo rolne. Repetytorium*, red. M. Jarosiewicz i K. Kozikowska, Kraków 2007, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.

V. Varia

- BALCERAK S., *Przegląd Wspólnej Polityki Rolnej*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 1.
- ŁOBOS-KOTOWSKA D., STAŃKO M., *Sprawozdanie z Konferencji Naukowej 'Współczesne tendencje rozwoju prawa rolnego'*, Ustroń 16-17 maja 2008 r., „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.
- SZYMECKA A., *Sprawozdanie z Włosko-Polskiej Konferencji 'Rozwój obszarów wiejskich między kryzysem żywnościowym a ochroną terytorium. Jakie perspektywy?'*, Spinetoli 5-8 listopada 2008 r., „Przegląd Prawa Rolnego” 2008, nr 2.

DOROTA ŁOBOS-KOTOWSKA, MAREK STAŃKO